

Sygn. akt III AUa 631/17

WYROK

W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 22 marca 2018 r.

Sąd Apelacyjny w Lublinie III Wydział Pracy i Ubezpieczeń Społecznych

w składzie:

Przewodniczący - Sędzia	SA Elżbieta Czaja (spr.)
Sędziowie:	SA Małgorzata Rokicka - Radoniewicz SA Małgorzata Pasek
Protokolant: sekretarz sądowy Krzysztof Wiater	

po rozpoznaniu w dniu 22 marca 2018 r. w Lublinie

sprawy J. C.

przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych Oddziałowi w R.

o prawo do emerytury

na skutek apelacji Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddziału w R.

od wyroku Sądu Okręgowego w Radomiu

z dnia 10 maja 2017 r. sygn. akt VI U 701/16

oddala apelację.

Małgorzata Rokicka-Radoniewicz Elżbieta Czaja Małgorzata Pasek

Sygn. akt III AUa 631/17

UZASADNIENIE

J. C. pismem z dnia 13 czerwca 2016 roku wniósł odwołanie od decyzji Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddział w R. z dnia 10 maja 2016 roku odmawiającej przyznania mu prawa do emerytury w obniżonym wieku.

W odpowiedzi na odwołanie Zakład Ubezpieczeń Społecznych Oddział w R. wniósł o jego oddalenie.

Wyrokiem z dnia 21 lipca 2016 roku Sąd Okręgowy w Radomiu zmienił zaskarżoną decyzję i ustalił J. C. prawo do emerytury od(...).

Podstawą wyroku były następujące ustalenia:

J. C., urodzony (...), pobiera rentę rolniczą okresową od dnia 1 listopada 2001 roku do 31 marca 2016 roku. Do prawa do renty rolniczej zostały uwzględnione okresy ubezpieczenia rolnego od 1 stycznia 1982 roku do 31 grudnia 1988 roku i od 1 października 1996 roku do 31 grudnia 2002 roku.

W dniu (...) J. C. złożył w Zakładzie Ubezpieczeń Społecznych Oddziale w R. wniosek o przyznanie prawa do emerytury.

Zaskarżoną decyzją z dnia 10 maja 2016 roku organ przyjął za udowodniony ogólny staż ubezpieczenia w wymiarze 20 lat, 7 miesięcy i 24 dni. Zakład nie uwzględnił okresów od 1 stycznia 1982 roku do 31 grudnia 1988 roku i od 1 października 1996 roku do 31 grudnia 2001 roku, gdyż okresy te zostały zaliczone do ustalenia prawa do świadczenia rolnego. Do pracy w warunkach szczególnych nie zaliczono okresu od 12 listopada 1977 roku do 31 marca 1989 roku na stanowisku mechanika w kanałach remontowych oraz od 1 kwietnia 1989 roku do 30 września 1996 roku na stanowisku kierowcy ciągnika.

W związku ze złożonymi przez wnioskodawcę w dniu 13 czerwca 2016 roku nowymi dowodami w sprawie, Zakład Ubezpieczeń Społecznych Oddział w R. w dniu 24 czerwca 2016 roku wydał decyzję odmawiającą prawa do emerytury.

Decyzją z dnia 30 czerwca 2016 roku, Prezes Kasy Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego przyznał J. C. prawo do renty rolniczej z tytułu niezdolności od dnia 1 maja 2016 roku do dnia 30 czerwca 2018 roku.

W dniu (...) J. C. ukończył 16 rok życia. Od września 1971 roku uczęszczał do (...) Szkoły Zawodowej dla Pracujących Fabryki (...) w R. w zawodzie mechanik maszyn i urządzeń przemysłowych, którą ukończył w dniu 12 czerwca 1974 roku (odpis Świadectwa Ukończenia (...) Szkoły Zawodowej w aktach osobowych – k. 11). W latach 1970-1975 rodzice J. C. byli właścicielami gruntów rolnych o powierzchni (...) w miejscowości H., gmina L.. J. C. w okresie od (...) do 22 października 1982 roku zameldowany był w miejscowości (...) (...), gmina L. (zaświadczenie Starosty Powiatowego w L. w aktach ZUS, poświadczenie o zameldowaniu w aktach ZUS). Rodzice J. C. zajmowali się wyłącznie pracą w gospodarstwie rolnym. Wnioskodawca miał 3 rodzeństwa, którzy nie mieszkali już w tym czasie z rodzicami. W gospodarstwie hodowano 4 krowy, gęsi, konia, 6-7 świń, kury, 2 owce, uprawiano żyto, len, zboże, ziemniaki. Len obrabiało się zimą. Wnioskodawca pracował w tym gospodarstwie do momentu pójścia do wojska. W większości ciężar prac spoczywał na nim, bowiem jego ojciec często chorował. J. C. rznął sieczkę ręcznie, gotował świniom, pasł krowy, gęsi, orał, pracował w czasie żniw, kosił zboże kosą. Młócił cepami, pracował przy mieleniu lnu, obrządzał zwierzęta. W okresie zimowym pracował w gospodarstwie około 10 godzin dziennie, a w żniwa jeszcze dłużej.

J. C. w okresie od (...) do (...) odbywał zasadniczą służbę wojskową. Po powrocie z wojska do momentu podjęcia zatrudnienia a więc od 15.10.1977r. do 11.11.1977r. nadal pracował w gospodarstwie rodziców.

J. C. w okresie od 12 listopada 1977 roku do 30 września 1996 roku zatrudniony był w Spółdzielni (...) w L. (po przekształceniu w dniu 26 stycznia 1981 roku w Gminnym Związku (...) w L.) na stanowisku mechanika maszyn rolniczych, w tym w okresie od 12 listopada 1977 roku do 30 listopada 1980 roku w Punkcie Usług (...) w L., w okresie od 01 grudnia 1980 roku do 15 stycznia 1981 roku w Punkcie Usług (...) w L., zaś w okresie od 16 stycznia 1981 roku do 31 marca 1989 roku w Punkcie Usług (...) w L.. W dniu 23 lutego 1979 roku wnioskodawca uzyskał uprawnienia spawalnicze. Zajmował się wykonywaniem remontów sprzętu rolniczego w kanałach remontowych w postaci napraw silników, remontów podwozi, skrzyni biegów, resorów, strzemion, wymiany pomp olejowych. Zajmował się również naprawą opryskiwaczy, spawał, wyciągał i ładował akumulatory. Spawanie i wyjmowanie akumulatorów odbywało się na zewnątrz, pozostałą pracę wnioskodawca wykonywał w kanale. Praca w kanale zajmowała około 70%-80% czasu pracy, spawanie około 10-20%. W pozostałym czasie pracy J. C. na zlecenie kierownika wykonywał również prace jako kierowca ciągnika. W okresie od 1 kwietnia 1989 roku do 30 września 1996 roku wnioskodawca zatrudniony był na stanowisku kierowcy ciągnika. W dniu 17 marca 1990 roku ukończył kurs obsługi kombajnów zbożowych B.. Zajmował się transportem wapna, piachu, wykonywał prace polowe takie jak orka, brona talerzowa, koszenie

trawy, wykonywanie oprysków płodów rolnych, prasowanie słomy, kopanie ziemniaków. W czasie zatrudnienia wnioskodawca korzystał z urlopów bezpłatnych w okresach od 16 grudnia 1993 roku do 15 stycznia 1994 roku, od 7 maja 1994 roku do 14 maja 1994 roku, od 16 czerwca 1994 roku do 30 czerwca 1994 roku, od 06 lipca 1994 roku do 28 lipca 1994 roku.

W myśl art. 184 ust. 1 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 roku o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych ubezpieczonym urodzonym po dniu 31 grudnia 1948 roku przysługuje emerytura po osiągnięciu wieku przewidzianego w art. 32, 33, 39 i 40, jeżeli w dniu wejścia w życie ustawy osiągnęli:

- 1) okres zatrudnienia w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze wymaganym w przepisach dotychczasowych do nabycia prawa do emerytury w wieku niższym niż 60 lat - dla kobiet i 65 lat - dla mężczyzn oraz
- 2) okres składkowy i nieskładkowy, o którym mowa w art. 27.

Zgodnie z ust. 2 przytoczonego wyżej artykułu emerytura, o której mowa w ust. 1, przysługuje pod warunkiem nieprzystąpienia do otwartego funduszu emerytalnego albo złożenia wniosku o przekazanie środków zgromadzonych na rachunku w otwartym funduszu emerytalnym, za pośrednictwem Zakładu, na dochody budżetu państwa. Natomiast zgodnie z art. 32 ust.1 i 2 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 roku o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych ubezpieczonym urodzonym przed 1 stycznia 1949 roku, będącym pracownikami, o których mowa w ust. 2 i 3, zatrudnionymi w szczególnych warunkach lub szczególnym charakterze przysługuje emerytura w wieku niższym niż określony w art. 27 pkt 1. Przepisy rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 7 lutego 1983 roku w sprawie wieku emerytalnego pracowników zatrudnionych w szczególnych warunkach lub szczególnym charakterze (Dz.U.1983.8.43) określają warunki, od których spełnienia zależy uzyskanie wcześniejszej emerytury. Są to: okres zatrudnienia wynoszący dla mężczyzn 25 lat, w tym co najmniej 15 lat pracy w szczególnych warunkach wymienionych w wykazie A oraz osiągnięcie wieku emerytalnego 60 lat dla mężczyzn.

Bezspornym jest, że J. C. w dniu (...)osiągnął wiek emerytalny 60 lat oraz, że nie był członkiem żadnego z otwartych funduszy emerytalnych.

W myśl przepisu art. 10 ust. 1 pkt 3 ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych przy ustalaniu prawa do emerytury oraz przy obliczaniu jej wysokości uwzględnia się również przypadające przed dniem 01 stycznia 1983 roku okresy pracy w gospodarstwie rolnym po ukończeniu 16 roku życia, traktując je z zastrzeżeniem art. 56, jak okresy składkowe, jeżeli okresy składkowe i nieskładkowe, ustalone na zasadach określonych w art. 5-7, są krótsze od okresu wymaganego do przyznania emerytury, w zakresie niezbędnym do uzupełnienia tego okresu.

W judykaturze utrwalony jest pogląd, że osoba, która ubiega się o zaliczenie okresu pracy w gospodarstwie rolnym do stażu winna spełniać kryteria domownika z art. 6 pkt 2 ustawy z dnia 20 grudnia 1990 roku o ubezpieczeniu społecznym rolników (Dz.U.2016.277). Domownikiem jest zaś osoba bliska rolnikowi, która ukończyła 16 lat, pozostaje z rolnikiem we wspólnym gospodarstwie domowym lub zamieszkuje na terenie jego gospodarstwa albo w bliskim sąsiedztwie oraz stale pracuje w tym gospodarstwie rolnym i nie jest związana z rolnikiem stosunkiem pracy. Nadto osoba taka winna wykonywać pracę w gospodarstwie rolnym w wymiarze nie niższym, niż połowa ustawowego czasu pracy pracowników, tj. minimum 4 godziny dziennie.

W świetle zgromadzonego w sprawie materiału dowodowego, w ocenie Sądu Okręgowego, fakt pracy wnioskodawcy w gospodarstwie rolnym rodziców w okresie od 28 czerwca 1971 roku do 27 października 1975 roku i od 15 października 1977 roku do 11 listopada 1977 roku (4 lata, 4 miesiące i 27 dni) nie budzi wątpliwości. W tym zakresie Sąd uznał za przekonujące zeznania wnioskodawcy oraz przesłuchanych w sprawie świadków N. C. i W. R.. Wszyscy zgodnie wskazywali bowiem na rodzaj i charakter gospodarstwa rolnego rodziców J. C., a także potwierdzili okoliczność pracy wnioskodawcy w tym gospodarstwie w wymiarze co najmniej 4 godzin dziennie. Na ich podstawie Sąd ustalił, iż we wskazanych wyżej okresach wnioskodawca zamieszkiwał w domu swoich rodziców, którzy prowadzili gospodarstwo rolne zajmując się hodowlą zwierząt domowych i uprawą zboża, lnu i ziemniaków. Mieszkając u rodziców na co dzień

zajmował się obrządkiem zwierząt, rżnięciem siewki, w sezonie orał, kosił zboże, młócił, pracował przy mieleniu lnu. Powyższe jednoznacznie zatem wskazuje, że wnioskodawca spełnia kryteria w/w pojęcia „domownika” z art. 6 pkt 2 ustawy o ubezpieczeniu społecznym rolników. Nadto z oświadczenia wnioskodawcy oraz zeznań świadków z dnia 07 sierpnia 1996 roku, znajdujących się w aktach osobowych wnioskodawcy (k. 11) również wynika, iż J. C. w w/w okresach pracował w gospodarstwie rolnym rodziców. Przeprowadzone w sprawie postępowanie dowodowe jednoznacznie wykazało, że skarżący w spornych okresach tj. 4 lata, 4 miesiące i 27 dni, pracował stale w gospodarstwie rolnym rodziców w wymiarze co najmniej 4 godziny dziennie. Okres ten wystarczy, aby J. C. spełnił jeden z warunków niezbędnych do ubiegania się o wcześniejsze świadczenie emerytalne, jakim jest legitymowanie się ogólnym okresem zatrudnienia w ilości co najmniej 25 lat (20l, 7m,24d+ 4l,4m,27d = 25l, 21d).

Zgromadzony w sprawie materiał dowodowy pozwala także uznać, iż J. C. w okresie od 12 listopada 1977 roku do 31 marca 1989 roku i od 1 kwietnia 1989 roku do 30 września 1996 roku w ramach zatrudnienia w Spółdzielni (...)w L. wykonywał prace w warunkach szczególnych. Wnioskodawca w pierwszym okresie tj. od 12 listopada 1977 roku do 31 marca 1989 roku wykonywał pracę jako mechanik w kanale remontowym, a, około 10-20% czasu zajmowało spawanie, które wykonywał na zewnątrz. W pozostałym czasie pracy J. C. na zlecenie Kierownika wykonywał również prace jako kierowca ciągnika.

Sąd uznał, iż J. C. w okresie od dnia 12 listopada 1977 roku do dnia 31 marca 1989 roku (tj. 11 lat, 4 miesiące i 19 dni) stale i w pełnym wymiarze czasu pracy wykonywał prace wymienione w załączniku do rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 7 lutego 1983 roku w sprawie wieku emerytalnego pracowników zatrudnionych w szczególnych warunkach lub szczególnym charakterze (Dz. U. z 1983 roku, nr 8, poz. 43 z późn. zm.), w wykazie A, w dziale XIV, poz. 16, gdzie wskazano prace wykonywane w kanałach remontowych przy naprawie pojazdów mechanicznych lub szynowych, dziale XIV, poz. 12, gdzie wskazano prace przy spawaniu i wycinaniu elektrycznym, gazowym, atomowo wodorowym oraz dziale VIII poz. 3, gdzie wskazano prace kierowców ciągników, kombajnów lub pojazdów gąsienicowych. Z zebranego w sprawie materiału dowodowego, w tym zeznań wnioskodawcy i powołanych wyżej świadków wynika również, iż w okresie od 1 kwietnia 1989 roku do 30 września 1996 roku J. C. wykonywał pracę jako kierowca ciągnika. Zajmował się transportem wapna, piachu, wykonywał prace polowe takie jak orka, bronowanie, koszenie trawy, wykonywanie oprysków płodów rolnych, prasowanie słomy, kopanie ziemniaków, obsługiwał także kombajny.

Mając na uwadze powyższe rozważania należało uznać, iż J. C. w okresie od dnia 1 kwietnia 1989 roku do 30 września 1996 roku, z wyłączeniem okresów zwolnień lekarskich po 14 listopada 1991 roku (od 16 grudnia 1993 roku do 15 stycznia 1994 roku, od 7 maja 1994 roku do 14 maja 1994 roku, od 16 czerwca 1994 roku do 30 czerwca 1994 roku, od 6 lipca 1994 roku do 28 lipca 1994 roku) tj. 7 lat, 3 miesiące i 17 dni, jako kierowca ciągnika wykonywał prace w warunkach szczególnych wskazane w wykazie A dziale VIII poz. 3 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 7 lutego 1983 roku, tj. prace kierowców ciągników, kombajnów lub pojazdów gąsienicowych.

Konkludując okres pracy wnioskodawcy w warunkach szczególnych na dzień 1 stycznia 1999 roku wynosi 18 lat, 8 miesięcy i 6 dni. Zostały zatem spełnione przesłanki określone w art. 184 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 roku o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (Dz.U.2016.887).

Wniosek w przedmiotowej sprawie wpłynął do organu rentowego w dniu (...), a wiek 60 lat wnioskodawca osiągnął w dniu (...), zatem w sprawie niniejszej prawo do emerytury przysługuje od dnia zgłoszenia wniosku, tj. od dnia(...).

Biorąc pod uwagę powyższe rozważania Sąd w oparciu o art. 477¹⁴ § 2 k.p.c. zmienił zaskarżoną decyzję i orzekł jak w wyroku.

Od tego wyroku apelację złożył Zakład Ubezpieczeń Społecznych w R. zaskarżając wyrok w całości.

Wyrokowi zarzucał:

- naruszenie przepisów prawa materialnego przez błędną wykładnię i niewłaściwe zastosowanie - art. 184 ust. 1 w zw. z art. 10 ust. 1 pkt 3 ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych poprzez uwzględnienie do ogólnego ubezpieczenia pracy w gospodarstwie rolnym rodziców, której wykonywanie nie zostało dostatecznie udowodnione, a tym samym nieuprawnione ustalenie 25 lat okresu ogólnego ubezpieczenia;
- naruszenie prawa procesowego przez niewyjaśnienie istotnych okoliczności dotyczących pracy w gospodarstwie rolnym rodziców w związku z odbywaniem przez wnioskodawcę nauki w szkole ponadpodstawowej położonej w znacznej odległości;
- sprzeczność istotnych ustaleń sądu z treścią zgromadzonego w sprawie materiału dowodowego.

Wskazując na powyższe zarzuty, skarżący domagał się zmiany wyroku i oddalenia odwołani, ewentualne o uchylenie wyroku i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania.

W uzasadnieniu apelacji skarżący nie kwestionuje ustaleń sądu, że ubezpieczony legitymuje się co najmniej 15 letnim stażem pracy w warunkach szczególnych. Organ rentowy zakwestionował jedynie zaliczenie do stażu okresu pracy w gospodarstwie rolnym rodziców od 28.06. 1971r. do 27.10. 1975 r. oraz od 15.10.1977 r. do 11.11.1977 r. łącznie 4 lata 4 miesiące i 27 dni, bowiem wnioskodawca uczył się w szkole zawodowej oddalonej od gospodarstwa o około 45-50 km, o czym nie informował w trakcie postępowania i okoliczności z tym związane nie były wyjaśniane.

Sąd Apelacyjny ustalił i zważył:

Apelacja podlega oddaleniu.

Na etapie postępowania apelacyjnego, spór sprowadzał się do kwestii, czy ubezpieczony legitymuje się 25 letnim okresem ubezpieczeniowym przy czym organ rentowy kwestionuje jedynie zaliczenie do ogólnego stażu okresu pracy wnioskodawcy w gospodarstwie rolnym rodziców od 28.06.1971 r. do 27.10.1975 r. oraz od 15.10.1977 r. do 11.11.1977 r. - łącznie 4 lata 4 miesiące i 27 dni. Nie jest sporne, że uwzględnienie tego okresu powoduje, że wnioskodawca legitymuje się ogólnym stażem wymaganym do przyznania emerytury w wieku obniżonym.

Sąd Apelacyjny uzupełnił postępowanie dowodowe o dowód z uzupełniającego przesłuchania J. C. w charakterze strony (1 – 5, min. nagrania) na okoliczność pracy w gospodarstwie rolnym i uczęszczania przez wnioskodawcę do szkoły.

Jak wynika z odpisu świadectwa ukończenia (...) Szkoły Zawodowej znajdującego się w aktach osobowych – k. 11, wnioskodawca uczęszczał do (...) Szkoły Zawodowej dla Pracujących Fabryki (...) w R. w zawodzie mechanik maszyn i urządzeń przemysłowych, którą ukończył w dniu 12 czerwca 1974 roku. Przesłuchany w charakterze strony J. C. zeznał, że łączył naukę w szkole z pracą w gospodarstwie rolnym. W (...) Szkole Zawodowej dla Pracujących, system kształcenia był zaoczny, wnioskodawca uczęszczał do szkoły w sobotę lub niedzielę. Jak zeznał, nauka w żaden sposób nie kolidowała ze stałą i systematyczną pracą w gospodarstwie rolnym rodziców. Praca ta była koniecznością - rodzice byli właścicielami gruntów rolnych o powierzchni (...)w miejscowości Huta, gdzie wnioskodawca w spornym okresie był zameldowany i mieszkał.

Sąd Apelacyjny dał wiarę uzupełniającym zeznaniom wnioskodawcy.

Po uzupełnieniu postępowania dowodowego Sąd Apelacyjny podziela zarówno ustalenia faktyczne, dokonaną ocenę dowodów jak i rozważania prawne zawarte w uzasadnieniu zaskarżonego wyroku.

W świetle zebranego przez sąd I instancji i uzupełnionego w toku postępowania apelacyjnego materiału dowodowego, fakt pracy wnioskodawcy

w gospodarstwie rolnym rodziców w spornych okresach czasu nie budzi wątpliwości. Z zeznań wnioskodawcy oraz przesłuchanych w sprawie świadków N. C. i W. R. wynika że wnioskodawca stale i systematycznie, w wymiarze co najmniej 4 godzin dziennie wykonywał w gospodarstwie, wszystkie niezbędne czynności. Wnioskodawca zamieszkiwał w domu swoich rodziców, którzy prowadzili gospodarstwo rolne zajmując się hodowlą zwierząt domowych i uprawą zboża, lnu i ziemniaków. Przesłuchani świadkowie zgodnie wskazali na rodzaj i charakter gospodarstwa rolnego rodziców J. C., a także potwierdzili okoliczność pracy wnioskodawcy w tym gospodarstwie w wymiarze co najmniej 4 godzin dziennie. Przy uwzględnieniu tego okresu ubezpieczony legitymuje się 25-letnim okresem składkowym i nieskładkowym.

W tym stanie rzeczy nie doszło do naruszenia przepisów prawa materialnego, o jakich mowa w apelacji.

Mając powyższe na względzie Sąd Apelacyjny, na podstawie art. 385 k.p.c., orzekł jak w sentencji.